



## Koronan vaikutukset lastensuojeluun – osa 2

### PÄÄLÖYDÖKSET

- Uusien asiakkaiden määrän ja lastensuojeluilmoitusten arvioidaan kasvaneen lähes puolessa kunnista (asiakkaat 40 %, ilmoitukset 47 %). Lastensuojeluilmoitukset ovat kasvaneet erityisesti koulutoimen tekemänä (51 %).
- Kunnista 65 % arvioi, että lastensuojelun asiakkaana olevien lasten mielenterveysongelmat olivat lisääntyneet. Vanhempien mielenterveysongelmien lisääntymisestä raportoi 55 % kunnista.
- Lastensuojelun asiakkaiden on ollut haastavampaa saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita verrattuna syksyyn 2020. Erityisen hankalaa on ollut saada koulutoimen tai oppilashuollon palveluita (56 %) sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluita (62 %).
- Etäyhteyksien käyttö lastensuojelussa lisääntyi huomattavasti talvella verrattuna syksyyn 2020.
- Kunnista 93 % arvioi koronaepidemian lisäävän asiakasmääriä ja 76 % arvioi sijoitusten määrän kasvavan pitkällä tähtäimellä.

Koronaepidemiaa on takana jo yli vuoden verran ja sillä on ollut merkittäviä vaikutuksia yhteiskuntaamme. Epidemia on vaikuttanut erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisryhmiin kuten lastensuojelun piirissä oleviin lapsiin ja perheisiin. Samalla kun sosiaalinen elämä on rajoittunut, välttämättömien ja tarpeellisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus on heikentynyt palvelutarpeen kasvaessa. (Rissanen ym. 2020, Wennberg ym. 2020) Eri selvityksissä on tullut jo esille, että koronaepidemian aikana lasten ja perheiden tuen tarpeet ovat kasvaneet. Perheiden elämäntilanteisiin liittyvät haasteet ovat lisääntyneet huomattavasti koronaepidemian aikana verrattuna edellisvuoteen. (Hakulinen ym. 2020) Sosiaalipalvelujen palveluvelka on kasvamassa (Eronen ym. 2021).

Syksyllä 2020 puolet kunnista arvioi lastensuojeluilmoitusten kasvaneen koronaepidemian myötä. Koronaepidemian arvioitiin lisänneen merkittävästi asiakasperheiden ja lasten haasteellisia tilanteita. Lasten mielenterveyspalveluiden saatavuuden arvioitiin heikentyneen koronaepidemian myötä ja kodin ulkopuolisten sijoitusten arvioitiin lisääntyneen. Sosiaalityöntekijän ja sijoitettujen lasten väliset tapaamiset vähenivät koronepidemian myötä ja kaikki vastanneet arvioivat, että koronaepidemia vaikuttaa lasten ja perheiden hyvinvointiin vielä joidenkin vuosien kuluttua. (Tiili ym. 2020)

Koronaepidemian yhä jatkuessa on tärkeää kartoittaa jatkuvasti sen vaikutuksia lastensuojelun asiakkaisiin ja palveluihin sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tässä julkaisussa vertaamme lastensuojelun johdon arvioita syksyn 2020 ja kuluneen talven tilanteesta.

### Aineisto

Aineisto kerättiin kunnille suunnatulla sähköisellä kyselyllä aikavälillä 15.3.2021–29.3.2021. Lastensuojelun johdolle suunnattu pyyntö täyttää kysely lähetettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta sähköpostitse kaikkiin Suomen kuntien kirjaamoihin. Vastaukset pyydettiin nimettömänä ja kuntaa yksilöimättä, yksi jokaisesta kunnasta. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi tai ruotsiksi.

Määräaikaan mennessä vastauksia tuli yhteensä 103 kunnalta (n=85) tai kuntayhtymältä (n=18) yhteensä 17 maakunnasta. Vastaajina toimivat kunnan tai kuntayhtymän lastensuojelun johdon edustaja. Vastaajista 65 % edusti alle 20 000 asukkaan kuntaa tai kuntayhtymää, 27 % 20 000–150 000 asukkaan kuntaa tai kuntayhtymää ja 8 % tätä suurempia kuntia, kuntayhtymiä tai kaupunkeja. Tässä raportissa käytämme käsitettä ”kunta” kattamaan näitä kaikkia. Kyselyllä kartoitimme koronaepidemian vaikutuksia kunnalliseen lastensuojelutyöhön ja sen asiakkaisiin. Kyselyssä esitettiin kysymyksiä liittyen lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuoltoon.

Kyselyn 30 kysymystä koskivat koronaepidemian aiheuttamia muutoksia lastensuojelun asiakkaiden elämäntilanteeseen ja asiakkuuteen sekä muiden palveluiden saatavuuteen erityisesti talvella 2020–2021. Tarkasteltavaksi ajanjaksoksi määriteltiin 1.12.2020–28.2.2021. Tämän lisäksi kysyttiin kunnallisen lastensuojelutyön toteutumisesta ja palvelujärjestelmän mahdollisista koronaepidemian aiheuttamista muutoksista. Kuntia pyydettiin arvioimaan tilanteita verrattuna aikaan ennen koronaepidemiaa. Kysymyksissä lastensuojelun johtoa pyydettiin antamaan omaan asiantuntijuuteensa perustuvia arvioita. Vastaukset eivät siten perustu suoraan esimerkiksi kuntien tilastotietoihin. Tulokset eivät myöskään kerro ilmiöiden lisääntymisen volyymin kunnissa, vaan pelkästään lisääntymisen laajuudesta valtakunnallisesti.

Tämä kysely on uusinta syksyllä 2020 tehdystä kyselystä. Kysely toteutettiin lähes samantapaisena muutamalla (muun muassa jälkihuoltoon liittyvällä) lisätyllä kysymyksellä. Tässä raportissa vertaillaan talven 2020–2021 tuloksia ensimmäiseen kyselyyn. Syksyn kyselyn tulokset ovat luettavissa kokonaisuudessaan raportissa ”Koronan vaikutukset lastensuo-

**Pia Eriksson**

THL

**Siiri Nelimarkka**

THL

**Annukka Paasivirta**

LSKL

**Anna Tiili**

LSKL

**Laura Yliruka**

THL

jeluun” (Tiili ym. 2020) <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-597-1>. Syksyn (n=41) ja talven (n=103) tuloksia vertailtaessa on hyvä huomioida, että vastausprosentti oli suurempi jälkimmäisessä kyselyssä kattaen yli kolmasosan Suomen kunnista.

Tässä julkaisussa käytetyt lainaukset ovat vastauksia kyselyn avoimeen kysymykseen, jossa kuntien lastensuojelun johto sai vapaasti kuvata, miten koronaepidemia on näyttäytynyt lastensuojelussa.

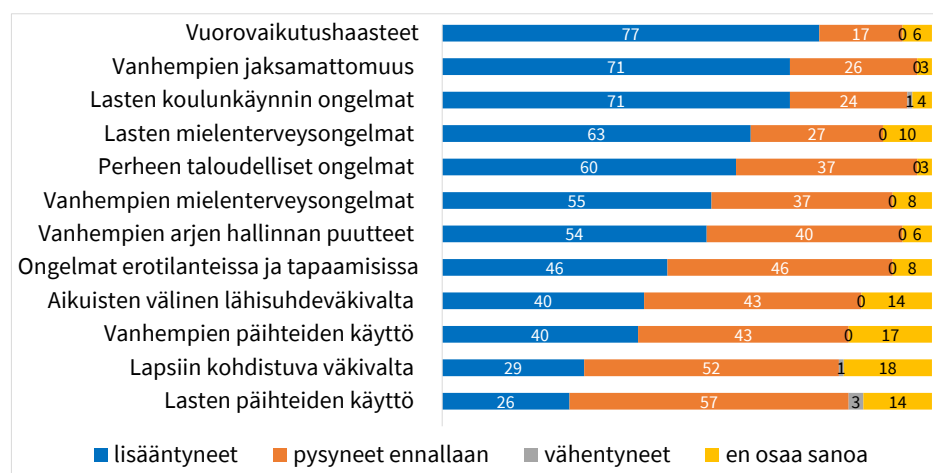
## Palvelutarve

Kun syksyllä 2020 kunnista 33 % arvioi, että uusien asiakkaiden määrä lastensuojelussa oli kasvanut, talven aikana jo 40 % kunnista raportoi kasvaneesta asiakasmäärästä verrattuna aikaan ennen koronaepidemiaa (pysynyt ennallaan 54 %, vähentynyt 5 %). Samaa suuruusluokkaa olivat kuntien arviot palvelutarpeiden lisääntymisestä. Syksyllä 33 % ja talvella vastaavasti 44 % kunnista arvioi niiden määrän kasvaneen (pysynyt ennallaan 49 %, vähentynyt 6 %).

”Vanhempien etätöiden ja lasten ja nuorten etäkoulun yhteensovittaminen on aiheuttanut kotona väsymistä ja hankalia tilanteita täysin uusille perheille, jotka eivät ole koskaan aikaisemmin olleet lastensuojelun tukitoimien piirissä.”

Lastensuojeluilmoitusten määrän lisääntymisessä ei myöskään näkynyt muutosta parempaan. Syksyllä kunnista 43 % raportoi ilmoitusten lisääntymisestä ja talven osalta kunnista yhä 47 % raportoi ilmoitusten lisääntymisestä suhteessa aikaan ennen koronaepidemiaa (pysynyt ennallaan 44 %, vähentynyt 10 %).

## Asiakasperheiden elämäntilanteet



**Kuvio 1. Kuntien (n=102) arvio (%) asiakasperheiden elämäntilanteista talvella.**

Pitkittynyt koronaepidemiatilanne on selvästi vaikuttanut kuormittavasti lastensuojelun asiakasperheiden elämäntilanteisiin. Eniten lisääntymistä verrattuna aikaan ennen koronaepidemiaa arvioitiin olevan perheenjäsenten vuorovaikutushaasteissa (77 % kunnista), vanhempien jaksamattomuudessa (71 %), lasten koulunkäyntiin liittyvissä ongelmissa (71 %) sekä lasten mielenterveysongelmissa (63 %).

Asiakasperheiden mielenterveysongelmat olivat syksyyn verrattuna lisääntyneet erityisen monessa kunnassa. Kun syksyllä 39 % kunnista arvioi lasten mielenterveysongelmien lisääntyneen, niin talvella luku oli jo 63 %. Vanhempien osalta lisääntymistä arvioi syksyllä 32 % kunnista ja talvella vastaava luku oli kasvanut 55 prosenttiin. Perheiden tilanteissa oli lisääntynyt myös vanhempien arjen hallintaan liittyvät puutteet (syksyllä 32 % ja talvella 54 % kunnista). Sellaisten kuntien osuus, jotka arvioivat lasten koulunkäyntiin liittyvien ongelmien lisääntyneen oli kasvanut syksyn 61 prosentista talven 71 prosenttiin. Jonkin verran kasvua verrattuna syksyyn oli kuntien määrässä, jotka arvioivat vanhempien lapsiin

kohdistuvan väkivallan (+9 prosenttiyksikköä), vanhempien jaksamattomuuden (+5 prosenttiyksikköä) ja erotilanteisiin liittyvien ongelmien (+5 prosenttiyksikköä) lisääntyneen.

Huomioitavaa on, että kaikkien lastensuojelun perheitä kuormittavien tilanteiden arvioitiin lisääntyneen kunnissa koronaepidemian myötä jo syksyllä ja enenevässä määrin talvella. Perheiden taloudellisista ongelmista ja lähisuhdeväkivallan lisääntymisestä raportoitujen kuntien osuus ei merkittävästi ollut lisääntynyt verrattuna syksyn arvioon mutta taloudellisten ongelmat olivat jo syksyllä lisääntyneet yli 60 % kunnista ja aikuisten välisen lähisuhdeväkivalta yli 40 % kunnista. Syksyllä 32 % kunnista raportoi lasten ja 45 % aikuisten lisääntyneestä päihteidenkäytöstä ja talvella 26 % kunnista arvioi lasten päihteiden käytön lisääntyneen ja 40 % aikuisten päihteiden käytön lisääntyneen verrattuna aikaan ennen koronaepidemiaa.

## Lastensuojelu, asiakastapaamiset ja etätyö

Kunnilta kysyttiin etätöiden vaikutuksista lastensuojelun asiakastapaamisiin. Lisäksi kysyttiin, millä muilla tavoin koronaepidemia näkyy lastensuojelussa, nousi avoimissa vastauksissa esille etätöihin liittyviä huomioita:

”All service är påverkad då man inte kan träffas. Alla familjer klarar inte av teams eller motsvarande.”

”Monet asiakastapaamiset toteutuvat etäyhteyksien välityksellä. Koronavaroitimet ovat lisänneet etätöitä ja sitä kautta myös etäkontakteja.”

Etäyhteyksien käyttö lastensuojelun sosiaalityössä (avo-, sijais- ja jälkihuolto) lisääntyi huomattavasti talvella. Noin puolet (51 %) kunnista arvioi, että sosiaalityöstä 20–30 % toteutettiin talvella etäyhteyksin, lähes kolmasosa (29 %) arvioi etäyhteyksiä käytetyn 30–50 % työstä ja 11 % arvioi, että etäyhteyksiä käytettiin vähintään puolet (50–70 %) työstä. Syksyllä yksikään kunta ei vielä raportoinut, että etäyhteyksin olisi hoidettu yli puolet asiakastyöstä.

Myös lastensuojelun perhetyötä ja muita tukitoimia toteutettiin talvella etäyhteyksin enemmän kuin syksyllä. Kunnista 39 % arvioi, ettei perhetyötä ja tukitoimia toteutettu etäyhteyksin lainkaan, kun syksyllä yli puolet (51 %) oli tätä mieltä. Kunnista 53 % arvioi, että perhetyötä ja muita tukitoimia toteutettiin etäyhteyksin talvella noin 20–30 % työstä.

Kunnilta kysyttiin, ovatko tartuntariski ja etäyhteydet vaikeuttaneet talvella lasten ja perheiden kokonaistilanteiden arviointia tai vaikuttaneet sen laatuun. Tartuntariskillä arvioitiin talvella olleen vaikutusta kunnista 15 % mielestä. Jossain määrin tartuntariskillä katsottiin olleen vaikutusta hieman yli puolen (54 %) mielestä. Vielä syksyllä lähes puolet (45 %) arvioi, ettei vaikutusta ole, joten tartuntariskin vaikutukset lasten ja perheiden kokonaistilanteiden arviointiin ja laatuun olivat talvella selkeästi syksyä suuremmat.

Etäyhteyksien katsottiin myös heikentäneen kokonaistilanteiden arviointia jossain määrin enemmän talvella (37 %) kuin syksyllä (24 %). Puolet (50 %) kunnista arvioi, etteivät etäyhteydet heikentäneet kokonaistilanteiden arviointia talvella lainkaan. Etäyhteyksien käytön lisääntymisellä on näin ollen selkeä yhteys lasten ja perheiden kokonaistilanteiden arvioinnin laatuun.

Lastensuojelun tukitoimien tarjoaminen oli heikentynyt kunnista 35 % mukaan. Tukitoimien vastaanottamisen katsottiin heikentyneen hieman sen vuoksi, että perheet eivät halunneet vastaanottaa työntekijöitä tartuntariskin vuoksi (11 % vastasi kyllä). Etäyhteyksillä puolestaan katsottiin olevan talvella enemmän vaikutusta tukitoimien tarjoamiseen ja tuen vaikuttavuuteen (33 % vastasi, että etäyhteydet vaikuttivat jossain määrin).

Kunnista 84 % arvioi, että koronaepidemiolla ei ole ollut negatiivisia vaikutuksia lastensuojelun ammattihenkilöiden pysyvyyteen tai vaihtuvuuteen. Yhteensä 13 % kunnista kuitenkin arvioi, että näin oli tapahtunut ainakin jossain määrin (kyllä 3 %, jossain määrin 10 %). Monessa kunnassa johto kuitenkin arvioi että etätö, asiakasmäärät ja terveysturvallisuuden huomioiminen kuormittavat työntekijöitä.

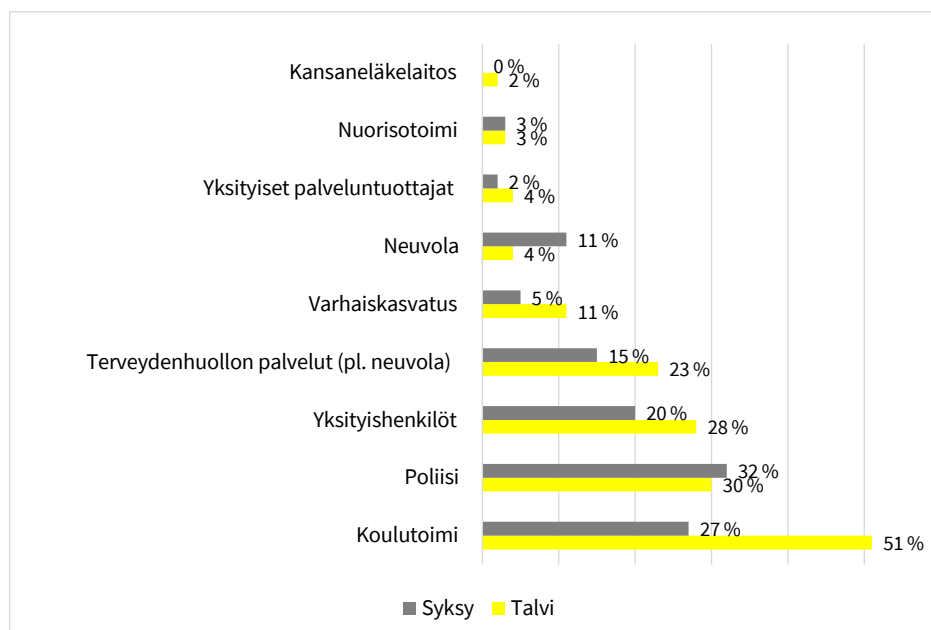
”Työntekijöiden mahdollinen altistuminen työssä pohdituttaa sekä työntekijöiden jaksaminen kriisitilanteissa. Henkinen kuorma työstä ja työnteon tavoista.”

## Muiden palveluiden vaikutukset lastensuojeluun

Lastensuojelun ja muiden palveluiden suhdetta tarkasteltiin kyselyssä lastensuojeluilmoitusten ja palveluiden saannin kautta. Kuntia pyydettiin arvioimaan, mihin ilmoittajatahoihin liittyen oli nähtävissä muutoksia lastensuojeluilmoitusten määrissä talven aikana ja onko lastensuojelun asiakkaiden ollut talven aikana haastavaa saada tarvitsemiaan muita sosiaali- tai terveyspalveluita koronaviruksen vuoksi. Tilannetta pyydettiin vertaamaan aikaan ennen koronaepidemiaa.

Kouluista tulevat lastensuojeluilmoitukset korostuivat jo syksyllä 2020 (27 %), mutta nyt kunnista jopa 51 % arvioi koulujen tekemien lastensuojeluilmoitusten kasvaneen verrattuna aikaan ennen koronaepidemiaa (kuvio 2) (37 % arvioi pysyneen ennallaan ja 6 % arvioi ilmoitusten vähentyneen). Seuraavaksi eniten olivat lisääntyneet poliisin (kasvaneet 30 %, pysyneet ennallaan 57 % ja 6 % vähentyneet), yksityishenkilöiden (kasvaneet 28 %) ja terveydenhuollon (pl. neuvola) (kasvaneet 23 %, pysyneet ennallaan 61 % ja vähentyneet 8 %) tekemät lastensuojeluilmoitukset. Muutosta viime syksyyn oli neuvolan tekemien lastensuojeluilmoitusten suhteen. Syksyllä kunnista 11 % arvioi niiden kasvaneen ja nyt vain 4 % arvioi kasvua olleen. Tämän lisäksi 12 % arvioi neuvoloiden tekemien ilmoitusten vähentyneen (76 % arvioi niiden pysyneen ennallaan). Lisäksi kasvua arvioitiin lastensuojeluilmoituksissa olevan varhaiskasvatuksen osalta 11 % (76 % pysynyt ennallaan ja 8 % vähentynyt), yksityisten palveluntuottajien osalta 4 % (74 % pysynyt ennallaan ja 3 % vähentynyt), nuorisotoimen osalta 3 % (74 % pysynyt ennallaan ja 12 % vähentynyt) sekä Kansaneläkelaitoksen osalta 2 % (74 % pysynyt ennallaan ja 1 % vähentynyt). Yksityisten palveluntuottajien ja Kansaneläkelaitoksen osalta kuntien oli vaikeampi arvioida tilannetta ("En osaa sanoa" -vastauksia oli 19 % ja 23 %).

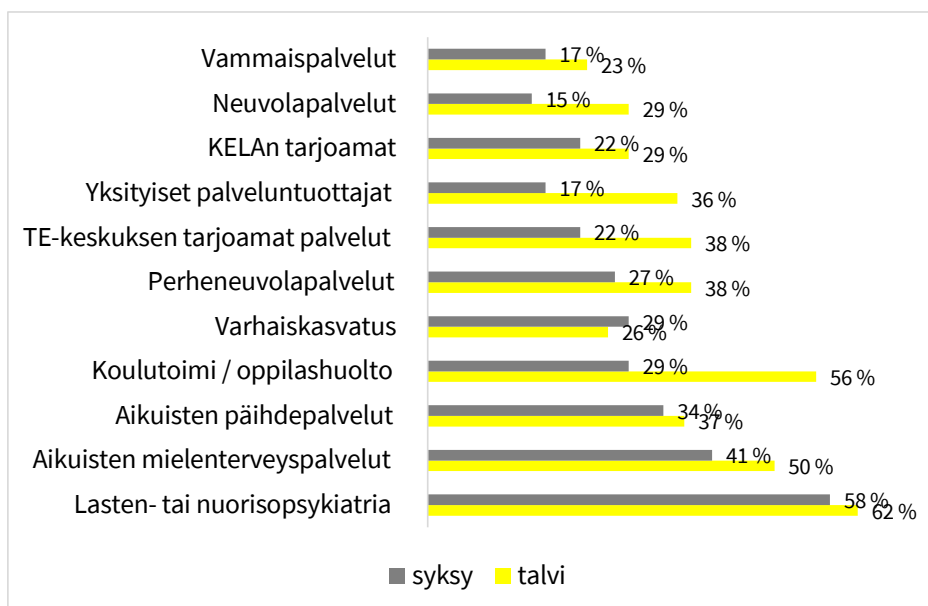
Kaikkiaan lastensuojeluilmoitusten arvioitiin talven aikana kasvaneen verrattuna aikaan ennen koronaepidemiaa, ja kasvua arvioitiin olevan useammassa kunnassa kuin syksyllä 2020.



**Kuvio 2. Osuus kunnista (=102), jotka arvioivat lastensuojeluilmoitusten kasvaneen ilmoittajatahon mukaan syksyllä 2020 ja talvella 2020–2021.**

Syksyllä 2020 erityisen haastavana lastensuojelun asiakasperheiden kohdalla näyttäytyi lasten- ja nuorisopsykiatrian tuen saaminen. Tämä näkyi vastauksissa myös talvella 2020–2021. Kunnista 62 % arvioi tähän liittyneen koronaepidemiasta johtuvia haasteita (kyllä 29 %, 33 % jossain määrin). Talvella 2020–2021 myös muiden palveluiden osalta kyllä ja jossain määrin -vastaukset lisääntyivät huomattavasti (ks. kuvio 4). Erityisesti koulutoimen ja oppilashuollon palveluiden osalta muutos on huomattava. Nyt 56 % vastasi koulutoimen tai oppilashuollon tarjoamassa tuessa olleen talven aikana puutteita (kyllä 23 %, 33 % jossain määrin). Myös puutteet aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluissa koros-

tuivat edelleen. Suurimpia muutoksia koulutoimen ja oppilashuollon palveluiden lisäksi oli perheneuvolapalveluissa, yksityisten palveluntuottajien tarjoamissa palveluissa sekä äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa. Nyt myös TE-keskuksen ja Kansaneläkelaitoksen tarjoamissa palveluissa nähtiin haasteita toisella tavalla kuin viime syksynä.



**Kuvio 3. Vertailu kuntien (n=102) ”kyllä” ja ”jossain määrin” -vastauksista kysymykseen onko lastensuojelun asiakkaiden ollut syksyn 2020 ja talven 2020–2021 aikana haastavaa saada tarvitsemiaan muita sosiaali- tai terveyspalveluita koronaepidemian vuoksi. Arviota pyydettiin suhteessa aikaan, jolloin koronaepidemiaa ei ollut.**

Muiden palveluiden saatavuuden ongelmat näkyivät myös kyselyn avoimissa vastauksissa. Palveluiden saatavuus liitettiin vastauksissa osittain myös siihen, että perheiden ongelmat ovat lisääntyneet koronaepidemian aikana.

”Lähinnä se näkyy muiden lapsille tärkeiden palvelujen saatavuuden ongelmienä, etenkin lasten- ja nuorisopsykiatria.”

”Ahdistuneita, masentuneita ja itsetuhoisia lapsia ja nuoria on paljon. Psykiatrasta apua on haastava saada tarpeidenmukaisesti.”

Samalla tavalla oli kasvanut ammattilaisten huoli syksyllä tehdyssä kyselyssä peruspalveluiden osalta. Sosiaalialan ammattilaiset olivat arvioineet lapsiperheiden sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun asiakkaiden palveluntarpeen kasvaneen ja huoli lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista oli kasvanut merkittävästi verrattuna epidemiaa edeltäneeseen aikaan (Hastrup ym. 2020, 59).

Avoimissa vastauksissa korostui nuorten psyykkisen voimien huononeminen ja sen yhteys koulunkäyntiin. Myös huolta oli etäkoulun vaikutuksista ja sivistystoimen työntekijöiden kuormittumisesta.

”Suurimpana näkyy nuorten psyykkisen voimien huonontumisena sekä koulunkäynnin haasteina.”

”Sivistystoimen työntekijät ovat kuormittuneita, oppilaat voivat huonosti ja se heijastuu yhteydenottopyyntöinä sosiaalitoimeen.”

Myös muissa koronaepidemiaan liittyvissä selvityksissä on noussut huolta koulutoimen osalta erityisesti oppilashuollon palveluiden saatavuudesta ja laadusta (esim. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä 2021, 87–88).

Yhteistyön ei arvioitu samalla tavalla lisääntyneen kuin syksyn kyselyssä. Kunnista 16 % (syksyllä 20 %) arvioi yhteistyön lisääntyneen kuntien, järjestöjen ja yksityisten palvelun-

tuottajien välillä ja 12 % arvioi yhteistyön vähentyneen (syksyllä 2020 näin arvioi vain 2 %). Sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen välillä kunnista 30 % (syksyllä 34 %) arvioi yhteistyön talven aikana lisääntyneen ja toisaalta 7 % (syksyllä 3 %) arvioi yhteistyön vähentyneen.

## Sijaishuolto

Kunnat arvioivat kodin ulkopuolisten sijoitusten (kiireellinen sijoitus, avohuollon sijoitus, huostaanotto) määrää suhteessa aikaan ennen koronaepidemiaa. Syksyllä 2020 jopa 39 % arvioi kodin ulkopuolisten sijoitusten kasvaneen koronaepidemian myötä. Vastausten perusteella tilannetta ei arvioitu talvella enää yhtä huolestuttavaksi kuin syksyllä. Kuitenkin yhä neljäsosan mukaan (24 %) koronaepidemia oli talven aikana vaikuttanut kodin ulkopuolisten sijoitusten kasvuun.

Kodin ulkopuoliset sijoitukset etenkin nuorisoikäisten kohdalla ovat olleet jo useamman vuoden kasvussa (Forsell 2020). Yhdessä avoimessa vastauksessa tuotiin esiin, että sijoitusten määrien kasvun osalta on haastavaa arvioida, missä määrin kasvu johtuu koronaepidemiasta ja missä määrin pidempiaikaisesta trendistä:

”Eryteisesti nuorten sijoitusten määrä on kuitenkin hiukan noussut. Tätä ei suoraan voi selittää koronavirustilanteella, mutta varmasti korona on osaltaan vaikuttanut tilanteiden kriisiytymiseen perheissä.”

Sijaishuollon työskentelyyn kuuluu keskeisesti lapsen ja hänen vanhempiansa, sisarustensa ja muiden lapselle läheisten henkilöiden yhteydenpidon tukeminen ja suunnittelu sijaishuollon aikana (Lastensuojelulaki 2007/417, 54 §). Lapsen ja hänen vanhempiansa, sisarustensa ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoon liittyvät käytännöt aiheuttivat epäselvyyttä lastensuojelussa talven aikana jopa 42 % mukaan (kyllä 11 %, jossain määrin 31 %). Verrattuna syksyyn 2020, epäselvyydet lapsen ja läheisverkoston yhteydenpitokäytännöissä olivat siis talvella lisääntyneet; syksyllä 24 % kunnista arvioi yhteydenpitokäytäntöjen aiheuttaneen epäselvyyttä. Kuitenkin sekä syksyn että talven tilanne oli vastausten perusteella huomattavasti parempi, kuin koronaepidemian alkuvaiheessa, jolloin jopa 90 %:n mukaan lapsen ja läheisverkoston yhteydenpitokäytäntöihin liittyi epäselvyyksiä (Tiili ym. 2020).

Kunnat arvioivat koronaepidemian vaikutusta lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttöön. Vain 1 % kunnista arvioi rajoitustoimenpiteiden lisääntyneen koronaepidemian takia.

## Sijaishuollon laatu ja valvonta

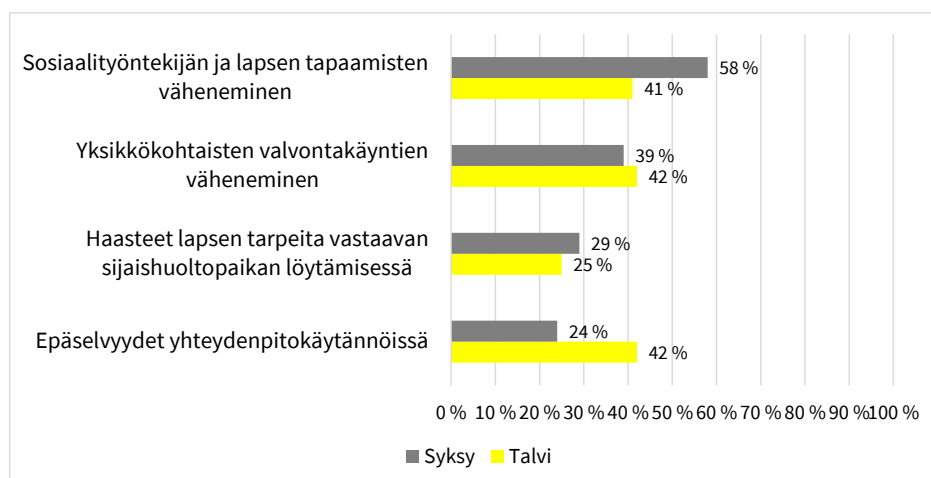
Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sopivan sijaishuoltopaikan valinta on sijaishuollon keskeinen laatutekijä (Sinko 2016). Kunnat arvioivat haasteita sopivan sijaishuoltopaikan löytämisessä verrattuna aikaan ennen koronaepidemiaa. Suurin osa kunnista (72 %) vastasi, ettei koronaepidemia ollut aiheuttanut haasteita löytää lapsen yksilöllisiä tarpeita vastaavaa sijaishuoltopaikkaa talvella. Kuitenkin neljäsosan mukaan (25 %) haasteita sopivan sijaishuoltopaikan löytämisessä oli talven aikana (kyllä 11 %, jossain määrin 14 %).

Lastensuojelun laitoshoidon riittämättömät henkilöstöresurssit ovat aiheuttaneet huolta kuluneen vuoden aikana (Heino 2020, Tiili & Kuokkanen 2021). Kunnat arvioivat, onko koronaepidemia aiheuttanut henkilöstövajeita sijaishuoltopaikoissa talven aikana. Kunnista 43 %:n mukaan koronaepidemia ei ollut aiheuttanut henkilöstövajeita talvella. Kunnista 17 %:n mukaan koronaepidemia oli aiheuttanut henkilöstövajeita sijaishuoltopaikkaissa (kyllä 4 %, jossain määrin 13 %).

Syksyllä koronaepidemian todettiin haastavan sijaishuollon valvonnan toteutumista. Tuolloin 39 % kunnista (kyllä 10 %, jossain määrin 29 %) arvioi kuntien valvontakäyntien vähentyneen. Syksyyn verrattuna tilanne heikentyi hieman talvella entisestään. Kunnan yksikkökohtaisten valvontakäyntien arvioitiin vähentyneen talven aikana 42 %:n mukaan (15 % kyllä, jossain määrin 27 %).

Kunnat arvioivat koronaepidemian vaikutuksia sosiaalityöntekijän ja sijaishuollossa olevan lapsen välisten tapaamisten toteutumiseen. Syksyllä jopa 58 % kunnista arvioi sosiaalityöntekijän ja sijaishuollossa olevan lapsen välisten tapaamisten vähentyneen. Vastausten perusteella tilanne ei ollut talvella enää niin haastava kuin syksyllä, mutta edelleen

talvella kunnista 41 % mukaan tapaamiset olivat vähentyneet vähintään jossain määrin (kyllä 9 %, jossain määrin 34 %).



**Kuvio 4. Koronaepidemian vaikutukset sijaishuoltoon talvella ja syksyllä. Kuntien ”kyllä” ja ”jossain määrin” -vastaukset yhteenlaskettuina.**

## Jälkihuolto

Jälkihuoltoa on järjestettävä sijaishuollon päättymisen jälkeen sekä avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen jälkeen, jos lapsen sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös sellaiselle nuorelle, jonka sijoitus ei ole kestänyt puolta vuotta. Näin voidaan tukea nuorta itsenäistymisessä. (Lastensuojelulaki 2007/417, 75 §)

Kuntia pyydettiin arvioimaan jälkihuollon piirissä olevien nuorten palvelun tarvetta koronaepidemian aikana suhteessa aikaan ennen koronaepidemiaa.

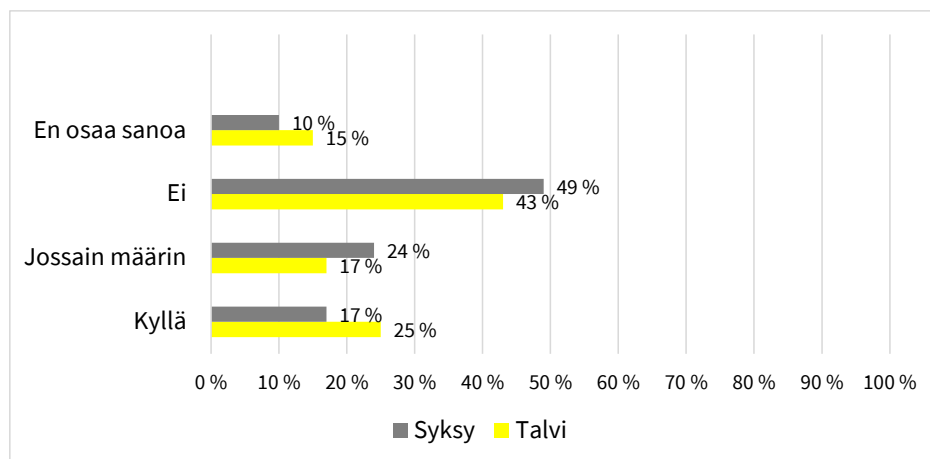
Jälkihuollon piirissä olevien nuorten palvelutarve on lisääntynyt koronaepidemiasta johtuen 41 % kunnista (kyllä 13 %, jossain määrin 28 %). Näissä kunnissa nuorten lisääntyneeseen palvelutarpeeseen on voitu vastata vähintään jossain määrin 95 % mukaan (kyllä 34 %, jossain määrin 61 %).

## Lastensuojeluasioiden käsittely hallinto-oikeudessa

Tietyistä lastensuojelun viranhaltijan tekemistä päätöksistä saa hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeudesta. Lisäksi huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskeva päätöksenteko tapahtuu hallinto-oikeudessa, jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista (Lastensuojelulaki 2007/417, 90 §; 43 § 2. mom.).

Kunnat arvioivat, millä tavoin hallinto-oikeuksien mahdollinen ruuhkautuminen ja käsittelyiden venyminen on näkynyt lastensuojelussa talvella. Jopa 42 %:n mukaan hallinto-oikeuksien haasteet ovat näkyneet lastensuojelussa (kyllä 25 %, jossain määrin 17 %). Hallinto-oikeuksien ruuhkautumiseen ja käsittelyiden venymiseen ei siis ole syksyyn verrattuna tullut helpotusta - päinvastoin: syksyllä 41 % arvioi tilanteen näkyneen lastensuojelussa.





**Kuvio 5. Kuntien arvio siitä, miten hallinto-oikeuksien käsittelyiden venyminen on heijastunut lastensuojeluun syksyllä ja talvella.**

## Koronaepidemian pitkän tähtäimen vaikutukset

Kuntia pyydettiin arvioimaan, millaisia pitkän tähtäimen vaikutuksia koronaepidemiolla on lastensuojeluun. Uusintakyselyssä koronaepidemiolla katsottiin olevan enemmän pitkän tähtäimen vaikutuksia niin lasten ja perheiden hyvinvointiin, lastensuojelun asiakasmääriin kuin sijoitusten määrien kasvuunkin kuin mitä syksyllä arvioitiin.

Lähes kaikki kunnat arvioivat koronaepidemian vaikutusten heijastuvan vähintään jossain määrin lasten ja perheiden hyvinvointiin vielä joidenkin vuosien kuluttua (kyllä 72 %, jossain määrin 26 %). Kunnista 93 % arvioi koronaepidemian vaikuttavan vähintään jossain määrin lastensuojelun asiakasmääriin pitkällä tähtäimellä (kyllä 53 %, jossain määrin 40 %). Vielä syksyllä 83 % vastaajista arvioi näin.

Talvella yhä useampi kunta arvioi sijoitusmäärien kasvavan pitkällä tähtäimellä; 76 % arvioi koronaepidemiolla olevan vähintään jossain määrin vaikutusta sijoitusten määrien kasvuun pitkällä tähtäimellä (kyllä 32 %, jossain määrin 44 %). Vain 11 % arvioi, ettei koronaepidemia heijastu sijoitusten määrän kasvuun.

Pitkän tähtäimen vaikutuksia arvioitiin muun muassa näin avoimissa vastauksissa:

”Ongelmat kasautuvat, mutta eivät tule riittävän hyvin ilmi. Lähivuosina odotettavissa huono-osaisuuden ja ongelmien kasvua.”

## Yhteenveto

Kyselyyn koronaepidemian vaikutuksista lastensuojeluun talvella 2020–2021 vastasi lastensuojelun johto yli kolmasosasta Suomen kuntia.

Tämän kyselyn toteutushetkellä koronaepidemiatilanne oli erilainen verrattuna syksyyn 2020. Syksyllä oltiin tilanteessa, jossa kevään ensimmäinen epidemia-aalto oli selätetty ja rajoituksia oli hyvin vähän. Epidemian toinen aalto oli vasta edessä päin. Kun kysely toistettiin talvella, oltiin tilanteessa, jossa epidemiatilanne oli jälleen pahentunut ja rajoitustoimenpiteet olivat alueellisesti syksyä mittavampia. Tällä on varmasti vaikutuksia, joita tulee huomioida tulosten vertailussa.

Kunnat arvioivat koronaepidemian vaikuttaneen ja vaikuttavan myös pitkällä tähtäimellä lastensuojeluun. Arvio oli monelta osin selvästi muuttunut huonompaan suuntaan verrattuna syksyn tuloksiin. Kuntien välisiä eroja kuitenkin on, ja on muistettava että on myös kuntia, joissa epidemiatilanne on ollut rauhallinen eikä ole merkittävästi vaikuttanut lastensuojeluun pienessä osassa kuntia.

Lastensuojelun palvelutarpeen arvioitiin kasvaneen. Kunnista 40 % raportoi kasvaneista asiakasmääristä ja 47 % raportoi lastensuojeluilmoitusten lisääntymisestä. Kunnilta kysyttiin myös ensimmäistä kertaa koronaepidemian vaikutuksista jälkihuollon piirissä olevien nuorten palvelutarpeeseen ja sen arvioitiinkin lisääntyneen huomattavasti (41 % kunnista).



Lastensuojelun asiakkaiden mielenterveysongelmat olivat syksyyn verrattuna selvästi tavallisempia. Lasten mielenterveysongelmien lisääntymisestä raportoi jopa 63 % ja aikuisten vastaavien lisääntymisestä 55 % kunnista. Myös muilta osin lastensuojelun perheitä kuormittavien tilanteiden arvioitiin lisääntyneen. Samaan aikaan kunnat arvioivat lastensuojelun asiakkaiden haasteista saada tarvitsemiaan palveluita. Tässä oli merkittävä muutos huonompaan suuntaan verrattuna syksyn kyselyyn.

Huolestuttava tulos ja muutos syksyn kyselyyn verrattuna olivat lasten ja nuorten mielenterveysongelmien lisäksi kuntien arvio koulutoimen ja oppilashuollon tekemien lastensuojeluilmoitusten lisääntymisestä yhdistettynä koulutoimen ja oppilashuollon palveluiden saatavuuden haastavuuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä (2021, 89) suosittelee oppilashuollon vahvistamista, jotta pystytään huolehtimaan oppilaiden varhaisesta tuesta mielenterveyden ongelmiin. Tämä kysely vahvistaa osaltaan tarvetta panostaa lasten ja nuorten hyvinvointiin kouluissa.

Hallinto-oikeuksien ruuhkautuminen ja lastensuojeluasioiden käsittelyiden venyminen hallinto-oikeuksissa aiheutti huolta jo syksyllä 2020. Tilanne hallinto-oikeuksissa näytti kyselyn perusteella huonolta edelleen talvella; 42 % kunnista arvioi hallinto-oikeuksien ruuhkautumisen näkyneen lastensuojelussa, mikä vaarantaa lasten ja perheiden oikeusturvan toteutumista.

Sijaishuollossa epäselvyydet lapsen ja hänen perheensä sekä muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoon liittyvissä käytännöissä olivat talvella tavallisempia kuin syksyllä 2020, mikä liittyy pahentuneeseen epidemiatilanteeseen. Lapsen ja läheisverkoston yhteydenpitoon liittyvät käytännöt aiheuttivat epäselvyyttä lastensuojelussa talven aikana 42 %:n mukaan. Koronaepidemian arvioitiin edelleen haastavan sijaishuollon valvonnan toteutumista. Kunnan yksikkökohtaisten valvontakäyntien arvioitiin vähentyneen talven aikana 42 %:n mukaan. Samalla kunnista 41 % myös arvioi sosiaaliryöntekijän ja sijaishuollossa olevan lapsen välisten tapaamisten vähentyneen talvella.

Koronaepidemian vaikutuksia lastensuojeluun on vaikea arvioida osittain sen vuoksi, että monet lastensuojelun piirissä olevat lapset ja perheet ovat olleet haavoittuvassa asemassa jo ennen koronaepidemiaa. Lastensuojelu vastaa normaalioloissakin yhteiskunnan eriarvoisuuden haasteisiin ja palvelujärjestelmän puutteisiin. Sitä, mitkä ilmiöt johtuvat koronaepidemiasta ja mitkä ilmiöt liittyvät pitkäaikaisiin rakenteellisiin tai palvelujärjestelmän ongelmiin, on haastavaa arvioida. Varmaa kuitenkin on, että koronaepidemia on korostanut olemassa olevia palvelujärjestelmän puutteita ja eriarvoisuutta entisestään.

---

## Lähteet

Eronen Anne, Hiilamo Heikki, Ilmarinen Katja, Jokela Merita, Karjalainen Pekka, Karvonen Sakari, Kivipelto Minna, Knop Jade ja Londén Pia. 2021. Sosiaalibarometri 2021. Koronakriisi ja palvelujärjestelmän joustavuus. Soste, Suomen sosiaali ja terveys ry, Helsinki. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2021/03/2021-3-23-SOSTE-julkaisu-Sosiaalibaometri-2021-osa-2-koronakriisi-ja-palvelujarjestelman-joustavuus.pdf>

Forsell Martta, Kuoppala Tuula & Säkkinen Salla (2020) Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28\\_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Hakulinen Tuovi, Hietanen-Peltola Marke, Hastrup Arja, Vaara Sarianna, Jahnukainen Johanna ja Varonen Päivi. 2020. ”Pahin syksy ikinä” Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronasyksynä 2020. Työpäpaperi 37/2020, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-579-7>

Hastrup Arja, Varonen Päivi ja Vaara Sarianna. 2020. Lapsiperheiden sosiaalipalvelut ja lastensuojelu. Teoksessa Hakulinen Tuovi, Hietanen-Peltola Marke, Hastrup Arja, Vaara Sarianna, Jahnukainen Johanna ja Varonen Päivi. ”Pahin syksy ikinä” Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronasyksynä 2020. Työpäpaperi 37/2020, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-579-7>

Heino Tarja, Weckroth Niina & Ranta Heikki (2020) Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7-yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.  
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140689/URN\\_ISBN\\_978-952-343-585-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140689/URN_ISBN_978-952-343-585-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Lastensuojelulaki 2007/417

Rissanen Pekka, Parhiala Kimmo, Kestilä Laura, Härmä Vuokko, Honkatukia Juha & Jormanainen Vesa (2020) COVID-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin ja palvelujärjestelmään – nopea vaikutusarvio. Raportti 8/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-496-7>

Sinko Päivi (2016) Rajapinnoilla Lapsen erityisten tarpeiden huomioiminen sijaishuolto-paikan valinnassa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Rajapinnoilla1.pdf>

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (2021) Lapset, nuoret ja koronakriisi Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:2, Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-674-7>

Tiili Anna & Kuokkanen Julia (2021) Lapsen vuoksi – Lastensuojelun laitoshoidon vetovoimatekijät ja alalta työntävät tekijät. Helsinki: Lastensuojelun verkkojulkaisu. <https://www.lskl.fi/julkaisut/lapsen-vuoksi/>

Tiili Anna, Paasivirta Annukka, Kuokkanen Julia, Eriksson Pia & Nelimarkka Siiri (2020) Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Tutkimuksesta tiiviisti 34/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-597-1>

Wennberg Mikko, Luukkonen Tuomas & Haila Katri (2020) Sosiaalihuollon ja lastensuojelun kantokyky koronakriisin aikana. Haastavat tekijät ja uudet ratkaisukeinot kriisistä selviämiseksi. Itlan raportit ja selvitykset 2020:1. Helsinki: Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö

---

### Tämän julkaisun viite:

Eriksson Pia, Nelimarkka Siiri, Paasivirta Annukka, Tiili Anna & Yliruka Laura (2021) Koronan vaikutukset lastensuojeluun – osa 2. Tutkimuksesta tiiviisti 16/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.



### Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-644-2 (verkko)  
ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-644-2>

Osittain valtion lisätalousarviossa Covid 19 –tutkimukseen osoitettu THL:n koordinoima rahoitus